

O'ZBEKISTONDA YASHIL MOLIYALASHTIRISHNI
KENGAYTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA
MUAMMOLARI

Axmadjonova Gulmira Xabibulla qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya

akademiyasi tayanch doktoranti

<https://orcid.org/0009-0004-3225-5312>

g.akhmadjonova@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda O'zbekistonda yashil moliyalashtirishni kengaytirishning ustuvor yo'nalishlari va mavjud muammolari o'rganilgan. Tadqiqotda qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi va yashil kreditlash kabi asosiy yo'nalishlarning iqtisodiy ahamiyati tahlil qilindi. Shuningdek, yashil moliyalashtirishni rivojlantirishga to'sqinlik qilayotgan institutsional va moliyaviy muammolar baholandi. Natijada ushbu sohani rivojlantirish uchun metodologik yondashuvlarni takomillashtirish va moliyaviy mexanizmlarni kengaytirish zarurligi asoslab berildi.

Kalit so'zlar: yashil moliyalashtirish, barqaror rivojlanish, qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi, yashil kreditlash, ESG tamoyillari

So'nggi yillarda global iqtisodiy taraqqiyotda barqarorlikni ta'minlash va iqlim o'zgarishlariga moslashish masalalari ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, resurslardan samarali foydalanish, uglerod chiqindilarini kamaytirish va ekologik xavflarni bartaraf etish maqsadida yashil moliyalashtirish instrumentlarini rivojlantirish dolzarb vazifaga aylanmoqda. Ushbu jarayonda moliyaviy institutlar, ayniqsa tijorat banklari, iqtisodiyotga yo'naltirilayotgan investitsiyalarni ekologik jihatdan samarali yo'nalishlarga qayta taqsimlash orqali muhim rol o'ynamoqda.

O'zbekistonda ham barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash doirasida yashil iqtisodiyotga o'tish va uni moliyalashtirish mexanizmlarini kengaytirish ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Xususan, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, energiya samaradorligini oshirish hamda ekologik loyihalarni moliyalashtirish hajmini kengaytirish bo'yicha bir qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, ushbu yo'nalishda institutsional va metodologik muammolar mavjud bo'lib, bu yashil moliyalashtirishni kengaytirish jarayonini sekinlashtirmoqda. Shu bois, yashil moliyalashtirishni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari va mavjud muammolarni aniqlash muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Yashil moliyalashtirishni rivojlantirish masalalari zamonaviy ilmiy adabiyotlarda keng o'rganilmoqda. Xususan, United Nations Development Programme tadqiqotlarida rivojlanayotgan mamlakatlarda yashil moliyalashtirishni kengaytirish uchun institutsional islohotlar va moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlari muhim ahamiyatga ega ekani ta'kidlangan [1].

Asian Development Bank hisobotlarida esa yashil investitsiyalarni jalb etishda davlat siyosati, infratuzilmaviy loyihalarni moliyalashtirish va xususiy sektor ishtirokini oshirish asosiy ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan [2].

International Renewable Energy Agency tahlillariga ko'ra, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini moliyalashtirishda investitsiya muhitini yaxshilash va risklarni kamaytirish mexanizmlarini joriy etish yashil moliyalashtirishni kengaytirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega [3].

O'zbekistonda yashil moliyalashtirishni kengaytirish jarayoni iqtisodiyotning barqaror rivojlanish modeliga o'tishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. So'nggi yillarda qayta tiklanuvchi energiya manbalari, energiya samaradorligi va ekologik loyihalarni moliyalashtirishga qaratilgan islohotlar ushbu yo'nalishning ustuvorligini ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, yashil moliyalashtirish mexanizmlarini kengaytirish jarayonida bir qator tizimli muammolar ham mavjud bo'lib, ular mazkur yo'nalishning to'liq rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda.

Mazkur jarayonni kompleks baholash maqsadida yashil moliyalashtirishni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari va mavjud muammolari quyidagi jadvalda keltirilgan.

1-jadval

O'zbekistonda yashil moliyalashtirishni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari va muammolari [1]

Yo'nalishlar	Mazmuni	Mavjud muammolar
Qayta tiklanuvchi energiya	Quyosh va shamol energetikasini moliyalashtirish	Investitsiya risklarining yuqoriligi
Energiya samaradorligi	Sanoat va uy-joy sektorida energiya tejankor texnologiyalar	Moliyaviy resurslar yetishmasligi
Yashil kreditlash	Ekologik loyihalar uchun bank kreditlari	Yagona metodologiya yo'qligi
Yashil obligatsiyalar	Kapital bozor orqali resurs jalb qilish	Bozor infratuzilmasining rivojlanmaganligi
ESG integratsiyasi	Bank va korporativ boshqaruvda ESG mezonlarini joriy etish	Ma'lumotlar va tajriba yetishmasligi

1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, yashil moliyalashtirishni rivojlantirish bir nechta ustuvor yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Xususan, qayta tiklanuvchi energiya va energiya samaradorligi loyihalarini moliyalashtirish iqtisodiyotning ekologik transformatsiyasini jadallashtiruvchi asosiy omillar hisoblanadi. Shu bilan birga, yashil kreditlash va yashil obligatsiyalar moliyaviy resurslarni jalb etishda muhim instrument sifatida namoyon bo'lmoqda.

Biroq, ushbu yo'nalishlarda bir qator muammolar mavjud. Xususan, investitsiya risklarining yuqoriligi, moliyaviy resurslar yetishmasligi va bozor infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi yashil moliyalashtirishni

kengaytirish imkoniyatlarini cheklamoqda. Shuningdek, ESG mezonlarini amaliyotga joriy etishda ma'lumotlar bazasining yetarli emasligi va malakali mutaxassislar yetishmasligi ham muhim muammolardan biri hisoblanadi.

Institutsional nuqtai nazardan qaraganda, yashil moliyalashtirishni kengaytirish davlat siyosati, moliyaviy institutlar va xalqaro tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlik darajasiga bevosita bog'liqdir. Xususan, davlat tomonidan normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlarini joriy etish hamda xususiy sektor ishtirokini kengaytirish ushbu jarayonning asosiy drayverlari hisoblanadi.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda yashil moliyalashtirishni kengaytirish barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Xususan, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, energiya samaradorligi va ekologik loyihalarni moliyalashtirish hajmining ortishi iqtisodiyotning tarkibiy transformatsiyasini jadallashtirib, resurslardan samarali foydalanish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Shu bilan birga, tijorat banklari orqali yashil kreditlash va kapital bozorlarida yashil obligatsiyalarni rivojlantirish moliyaviy resurslarni ekologik samarador yo'nalishlarga qayta taqsimlashga xizmat qilmoqda.

Biroq, tahlillar natijasida aniqlanishicha, yashil moliyalashtirishni kengaytirish jarayonida bir qator tizimli muammolar mavjud. Xususan, investitsiya risklarining yuqoriligi, moliyaviy resurslar yetishmasligi, yagona metodologik yondashuvning yo'qligi hamda bozor infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi ushbu yo'nalishning to'liq rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Shu bilan birga, ESG tamoyillarini amaliyotga joriy etishda ma'lumotlar bazasi va malakali mutaxassislar yetishmasligi ham muhim muammolardan biri hisoblanadi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish maqsadida yashil moliyalashtirishni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari sifatida bir qator takliflarni ilgari surish mumkin. Xususan, yashil moliyalashtirish bo'yicha yagona metodologik asos va monitoring tizimini joriy etish, tijorat banklari faoliyatida ESG mezonlarini bosqichma-bosqich integratsiyalash hamda ekologik loyihalarni moliyalashtirishni

rag'batlantiruvchi moliyaviy instrumentlarni kengaytirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Shuningdek, davlat tomonidan soliq imtiyozlari va subsidiyalar orqali yashil investitsiyalarni qo'llab-quvvatlash, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kuchaytirish va xususiy sektor ishtirokini kengaytirish muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, yashil moliyalashtirishni kengaytirish va uning institutsional asoslarini takomillashtirish O'zbekistonda barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash, ekologik muammolarni kamaytirish hamda uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikka erishishning muhim sharti hisoblanadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. United Nations Development Programme. Green Finance for Sustainable Development. – New York: UNDP, 2022. – 85 p.
2. Asian Development Bank. Green Finance and Investment in Asia. – Manila: ADB, 2023. – 110 p.
3. International Renewable Energy Agency. Renewable Energy Finance: Scaling Up Investments. – Abu Dhabi: IRENA, 2022. – 95 p.

